

Йордан Йовков

Мустафа ачи

Не едно село в Добруджа стана известно през войната. Но Мустафа ачи свърза името си с едно сражение, необикновено по своя драматизъм и паметно с голямата конна атака, с която се завърши.

Има случаи, когато сраженията стават при особени вънкашни условия. Случай, когато природата напуска обикновеното си равнодушие и с някакво враждебно участие създава мрачни и зловещи декори на кървата драма. Така беше при Мустафа ачи. Времето беше особено тоя ден. Черни облаци се носеха по небето, разкъсваха се, взимаха най-чудни форми, покриваха се с гънки, ситно напластени като птичи пера. Нямаше светкавици и гръм, вятърът не беше твърде силен. Но бурята беше някъде високо и нейната близост се чувствуваше и в тревожната тишина на прозрачния въздух, и в странния полумрак, който обгръщаше полето и сливаше всичките му цветове в един само сив и тежък тон. От време на време вятърът се усилваше и в полето, като живи същества, се гонеха валчести бурени. Телеграфните жици дълбоко и унесено звучаха. Имаше всички признаци на буря, но тя не идеше и това напрегнато очакване смущаваше и гнетеше, събуждаше предчувствия и тревога.

Самото село с нищо не се отличава от други добруджански села. Малко е – купчина овехтели къщи, разградени дворища без зеленина и без овошки, големи сапльци по харманите. Наблизо минава шосето Кара Омер – Кюстенджа и безкрайната лента се белее и лъкатуши сред неизмеримата окръжност на хоризонта.

Сражението започна след пладне. Започна и се разви отначало тъй, както много други. И тия, които участвуваха в него, бяха видели много сражения, та не очакваха и не предвиждаха нищо необикновено. На хълма пред Мустафа ачи имаше две пехотни роти, две колездачни и една конна батарея. По-назад, към селото, стояха конните полкове. Ни един човек не се виждаше във от окопите и линията на позицията се чертаеше само от непрекъснатите гърмежи. Разпукваха се шрапнелн и върху тъмния мрак на облаците ясно се рисуваха млечните им кълба. Румъните бяха стигнали около Каракой. Това село гореше, вятърът раздуваше дима и откриваше огненото море на пожара. Боят вървеше още спокойно и бавно. Конните полкове чакаха при селото – техният час още не беше дошел. Войниците бяха слезли от конете си, но бяха готови и стегнати: карабините – прехвърлени през рамо, саблите – в седлата. Офицерите стояха на групи пред ескадроните си, пушеха и се разговаряха.

Кризата настъпи неочаквано привечер. Цялото поле пред позицията почерня от гъсти вериги, които упорито и непрекъснато настъпваха. Това беше цяла румънска бригада. Напразно единствената батарея

стреляше в това живо месо и в плътната маса отваряше кървави и опустошителни празнини. Нови вериги се явяваха и ги запълваха. Тая стремителна атака беше нещо непривично и странно за румъните. Едвам вчера те бяха бити и отхвърлени навсякъде. Но има храброст, която се поражда не от високия дух, съзнание и ентузиазъм, а от болката на отчаянието и на безнадеждността. Може би в такава психологическа промяна румъните се повръщаха отново и нападаха ожесточено и бясно. Малобройните защитници на позицията при Мустафа ачи почувстваха, че настъпват тежки часове, и то не за друго, а защото просто липсваха физическите средства да се унищожи и спре тая грамадна маса. Но батареята продължаваше смъртоносните си залпове, в окопите трещяха картечници и пушки. Непринудено и спокойно зацари трагичната твърдост на себеотрицанието.

Има случайности, които развалят и най-предвидливите планове, осуетяват и най-добрите желания. Изведнъж навсякъде в окопите се привършиха патроните. Все по-редки гърмежи – последните патрони, прибрани от убити и ранени, и цялата позиция замлъкна. А отсреща идеха гъсти румънски вериги, идеха като прилива на море, затъмкваха полето, удавяха всичко само с многобойността си. Тогава от хълма надолу, наред с върволицата ранени, заслизаха и групи войници с отворени и опразнени паласки, с почернели лица, отчаенн от това случайно безсилие. В сраженията често настъпват минути, когато личната инициатива се губи, умът не може да се ориентира в невъобразимия хаос и всички, които се лутат като сенки, очакват и търсят първия жест на някоя твърда и властна воля.

Тъкмо в тая минута командирът на конната батарея слизаше от наблюдателния си пункт. Нямахше защо повече да се стои там и той отиваше при батареята си. Капитанът се намери между разсипаните групи на войниците. „Никои няма да отстъпва – извика той високо и властно. – Тук ще измрем, но ни крачка назад“ Той беше бледен и спокоен, с тая мъжествена красота, която минутите на тежки изпитания придават на избрани хора. И неговите думи като че не бяха заповед. Това беше зов, който разрешаваше недоумението и болката на всекиго. Най-после знаеше се вече какво може и какво трябва да се направи, имаше кой да заповяда и да води. И радостното упование и пламенният гняв избликват с такава сила, че докарват сълзи на очите. „Тури ножа“ – командува капитанът и ножовете затракаха върху дулата на пушките. „Наблизо! Наблизо около оръдията!... Така!“ – прибави по-тихо той, като видя с каква трогателна послушност и бързина всичко се изпълни. Около шестте

оръдия се явиха шест карета и ножовете здблещяха над тях, като стоманена четина.

Повикаха предниците и резервните ракли, да бъдат наблизко. Но те не дойдоха тъй, както това ставаше обикновено. По някакви тайнствени пътища въодушевляването беше стигнало и до тях. И цялата тая маса – коневоди, повече от двайсет отделни предници и ракли запрегнати със сто и няколко коня – се носеше сега през полето към позицията. Бясно препускаха конете, железните колела оглушително гърмяха, ездачите въртяха бичове и сабли, раклените командири препускаха начело в карьер и стреляха с pistolети. Предниците идеха като древни бойни колесници и цялата прислуга викаше ура. Като че не идеха да изпълнят една чисто техническа служба, а сами отиваха да атакуват! Спряха се близо до оръдията. Разтревожените коне неспокойно се въртяха и биеха с крак земята.

От закритата позиция на батареята не се виждаха още румънските вериги, но всяка минута те можеха да се покажат отпред на хребета. Около оръдията стояха войниците плътно един до други, над главите им блещяха ножовете. От раклите бързо снемаха и трупаха купища патрони. Оръдията бяха напълнени, чакаха и отрупани с бодлите на ножовете, одухотворени от колективната душа на живата си броня, подаваха дулата си заплашително и сурово.

Настъпи напрегната и зловеща тишина. Чуваше се глух и объркан шум, като от стъпките на многобройно стадо, чувствуваше се горещият дъх на уморени хора. И ето, на хребета се показаха няколко отделни фигури. Сърцата учестено биеха, ръцете инстинктивно стискаха пушките. И пак се чу резкият и отсечен глас на командира на батареята: „Мерник нула! Поправка 50!“

Тоя род огън е последната и отчаена защита на всички артилеристи. Прислугата трескаво и бързо работи. Изведнъж гъста редица като висока вълна се подава и облива хребета. Оглушителен залп от всички оръдия. После втори, трети... Изпод гората изправени ножове се подема диво и страшно ура. Шрапнелите се разпукват от самите дула на оръдията, блясват огнени светкавици и железният дъжд на картеча шиба право в лицето на веригите, блъска ги и ги пилее като вихрушка. Нови вълни се показват, нови залпове от оръдията и хълмът за минута пак опустява. Светкавиците греят в набучените ножове, конете на предниците се дърпат, изправят се на задните си нозе, водачите стрелят с pistolетите си. И всички викат ура. Те бяха шепа хора. А ставаше някакво чудо и в него възкръсваше сякаш старинна легенда.

* * *

Наблизо до батареята беше началникът на конната дивизия. Той наблюдаваше и следеше всичко.

В селото още чакаха конните полкове. Като огнените змейове на приказките, те трябваше да се явят в най-силния вихър на бурята. Мръкватите се, облаците ставаха още по-черни и на запад между тях и тъмната линия на хоризонта гореше яркочервена ивица на небето.

При генерала идеха един след други ординарци:

„Господин генерал, неприятелят е на шестстотин крачки до батареята!“ А само след няколко минути: „Те са на четиристотин крачки!“ Генералът следеше перипетиите на боя. В селото все още чакаха готови и стегнати полкове. Откъм запад трябваше да пристигнат подкрепления, но те не се виждаха още.

Нов ординарец пристигна. Конят му беше цял във вода, разпален и заморен. Войникът развълнувано донася: „Господин генерал, на триста крачки са до батареята!“ Генералът погледна назад: в слабия здрач, като черни пипала, спущаха се и пълзяха колони. Идеха подкрепленията, но тъй бавно и незабелязано, както се движи всяка пехота. Изгубената минута можеше да струва скъпо. И генералът отсечено и твърдо заповядва: „Дивизията в атака!“

Спокойната маса на конните полкове изведнъж се раздвижи. И сега, в тая тревожна и мрачна вечер, настъпи зрелище, което сякаш не беше действителност!

Разгънати в боен ред, тия полкове имаха фронт повече от два километра. Рядко може да се види нещо по-импозантно и по-страховито от движението на такава голяма конна маса. Редиците пълзяха и се преливаха, като тъмна лава, буйно се мятаха и пръхтяха конете, припламваха кръстосаните блясъци на саблите и сред тежкия и многогласен шум мерно се отсичаше глухият топот на хиледите копита. Стълпове от прах, като мътна завеса, съединиха земята с облачното небе.

Беше тъмно вече, навсякъде се сипеха шрапнели и грееха в мрака, като ракети. Но нищо не спираше устрема на конната маса и в тъмния хаос на движението и огнените взривове, в които вреше цялото поле, сякаш избухваха изпод копитата на бясно препускащите коне. Отделиха се няколко ескадрона и по-бързо и по-стремително полетяха пред всички, преминаха покрай батареята, сляха своето ура с урата на нейните защитници и превалиха оттатък хълма.

Нощта скри изведнъж всичко. Гърмежите следваха непрекъснато,

ярко блещяха шрапнели и фугаси. Появиха се коне, останали без ездачи, запираха се за минута разтревожени и осиротели и отново препускаха назад в черния мрак, отдето, като из някоя бездна, идеше страшният шум на битката.

* * *

Сутринта денят беше тих и природата отдъхваше като след буря. Из полето пред позицията се чернееха много трупове сред желтите стърнища. Най-близо, отсам окопите, лежеше румънски офицерски кандидат. Той беше тежко ранен млад момък, елегантно облечен. Към него отиваха командирът на батареята и офицерите му. Щом ги видя, той се изправи на едната си ръка, заговори нещо на френски, но отдалече се чуваха само отделни думи. Наближиха го. Той беше измъчен и бледен. Успокоиха го, дойдоха санитарите да го превържат. След това командирът на батареята го запита за вчерашния бой.

– Ах, вчера! – заговори той с мъка – вчера ние вече бяхме уверени в победата. Видяхме, че позицията се напусна и огънят се прекрати. Влизахме в окопите и изведнъж...

Той спря, като че нямаше сила да продължи.

– Изведнъж тоя неочакван огън, тоя картеч право в лицата... И тая конница. Ah! c'était terrible, c'était extraordinaire!

На бледното му лице се изписа отчаяние и болка, цялото му тяло потръпваше. Но не раните му го боляха: в паметта му отново възкръсваше ужасът на вчерашния ден.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Иван Иванов

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том първи, „Български писател“,
С. 1976. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7941>]